# PANS и PANDAS

## Въпроси и отговори

## Какво са PANS и PANDAS?

Педиатричен остро настъпващ невропсихиатричен синдром (PANS) и педиатрични автоимунни невропсихиатрични разстройства, свързани със стрептококова инфекция (PANDAS), са състояния, характеризиращи се с внезапно и тежко начало на обсесивно-компулсивно разстройство (ОКР) или ограничително хранително разстройство при деца преди пубертета. PANS и PANDAS често са свързани и с видими промени в настроението, поведението, както и в сензорната и моторната функция при деца.

PANS може да бъде предизвикан от различни инфекции, проблеми с имунната система или фактори от околната среда. PANDAS е подтип на PANS и е специфично свързан с инфекция от стрептококови бактерии - като ангина или скарлатина.

При двете състояния симптомите обикновено са интензивни, възникват бързо и неочаквано и могат да идват и да отшумяват с времето. Те могат да включват:

- Компулсии (повтарящи се поведения, които човек усеща като непреодолима необходимост да извърши)
- Обсесии (неконтролируеми и повтарящи се мисли)
- Моторни и вокални тикове
- Променливо настроение, тревожност или необичайна загриженост за раздяла с семейството

## Какво причинява PANS и PANDAS?

Изследователите не знаят точните причини за PANS. Една теория е, че е предизвикан от имунен отговор, който води до възпаление в мозъка. Инфекции, различни от стрептококовата, нарушения на имунната система или фактори от околната среда могат да причинят тази реакция. Когато имунната система погрешно атакува здравата мозъчна тъкан, това може да доведе до внезапни и тежки симптоми,

*Translated from National Institute of Mental Health (2024). The information in this publication is in the public domain and may be reused or copied without permission.*

като обсесивно-компулсивно поведение, тикове, тревожност и промени в настроението.

PANDAS е специфичен тип PANS, за който се счита, че е причинен от стрептококова инфекция. Когато имунната система се бори с инфекцията, тя може погрешно да атакува здрави области на тялото - включително мозъка - което може да доведе до внезапно развитие на ОКР, тикове и други симптоми на PANDAS. Изследователите все още търсят специфичния антитяло, което може да причини PANDAS.

## Колко често се срещат PANS и PANDAS?

Точната честота на PANS и PANDAS е неизвестна, но тези състояния се считат за редки.

## Може ли възрастен да развие PANS или PANDAS?

PANS и PANDAS обикновено се появяват за първи път в детска възраст, между 3 години и пубертета. Възможно е, макар и малко вероятно, възрастен да развие едно от тези състояния. Въпреки че юноши и възрастни могат да развият подобна имунна форма на ОКР, тази възможност не е добре изследвана.

## Какви са симптомите на PANS и PANDAS?

PANS и PANDAS споделят много от същите симптоми. Децата с PANS или PANDAS могат да изпитват:

- Внезапно и тежко начало на ОКР или тиково разстройство
- Промени в храненето, като отказ да ядат или прояви на силно селективно хранене
- Промени в моторните умения, като промени в почерка
- Болки в ставите
- Промени в настроението, като раздразнителност, тъга или склонност към неочаквано и неподходящо смях или плач
- Внезапно появяване на напикаване през нощта, често уриниране през деня или и двете
- Внезапно появяване на тревожност при раздяла
- Хиперактивност, невнимание или нервност
  Проблеми със съня

PANS и PANDAS са епизодични разстройства, което означава, че

*Translated from National Institute of Mental Health (2024). The information in this publication is in the public domain and may be reused or copied without permission.*

симптомите могат да изчезват за продължителни периоди и след това да се появяват отново. Например, ако дете с PANDAS получи нова стрептококова инфекция, симптомите му може да се влошат. Симптомите могат да станат все по-тежки при многократни рецидиви.

## Как се различават PANS и PANDAS от типичното ОКР?

Много деца с типично ОКР или тикове развиват обсесии и компулсии с течение на времето - може да минат седмици, месеци или дори години, преди симптомите на ОКР да станат забележими за околните.

За разлика от тях, при децата с PANS или PANDAS симптомите започват много внезапно или се влошават бързо - обикновено симптомите достигат пълна интензивност в рамките на няколко дни след появата си - последвано от бавно, постепенно подобрение.

## Как се диагностицират PANS и PANDAS?

Диагностицирането на PANS или PANDAS може да бъде предизвикателство. Причините за PANS са неясни и разнообразни, а здравните специалисти трябва първо да изключат много други състояния. Тъй като инфекциите, тревожността и тиковите разстройства са чести при деца и няма лабораторни тестове, които да потвърдят PANS или PANDAS, диагнозата често изисква обстойна оценка. Ако детето ви има симптоми, говорете със здравен специалист.

PANS се диагностицира от здравен специалист при наличие на следните критерии:

- Внезапно начало на ОКР или силно ограничен прием на храна
- Внезапно начало на поне два други невропсихиатрични симптома:
    - Тревожност
    - Промени в настроението или депресия
    - Раздразнителност, агресия или силно опозиционно поведение
    - Загуба на умения или способности, като загуба на възрастово подходящ език
    - Внезапно влошаване на училищните постижения
    - Нетипични двигателни или сензорни проблеми

*Translated from National Institute of Mental Health (2024). The information in this publication is in the public domain and may be reused or copied without permission.*

    - Проблеми със съня, често уриниране или напикаване
- Симптомите не се обясняват по-добре с известно медицинско състояние

PANDAS се диагностицира от здравен специалист при наличие на следните критерии:

- Наличие на ОКР, тиково разстройство или и двете
- Симптомите започват в детска възраст (от 3 години до пубертета)
- Епизодична тежест на симптомите (симптомите могат да изчезват и да се появяват отново и да се засилват)
- История на стрептококова инфекция, като положителна култура от гърлото или скарлатина в рамките на 3 месеца от появата на симптомите
- Физическа хиперактивност или необичайни, трепереща движения, които са извън контрола на детето
- Внезапно начало или влошаване на симптомите

Ако симптомите продължават повече от седмица, здравен специалист може да назначи кръвни изследвания, за да провери дали детето е имало стрептококова инфекция.

## Детето ми е имало ангина и има тикове, ОКР или и двете. Значи ли това, че има PANDAS?

Не. Много деца имат ОКР, тикове или и двете, и е често срещано ученици в началното училище да имат по две или три стрептококови инфекции всяка година.

За да бъде поставена диагноза PANDAS, трябва да има внезапно начало или влошаване на ОКР, тикове или и двете и стрептококова инфекция. Ако при дете е установена стрептококова инфекция около времето на появата на епизодите с ОКР, тикове или и двете, то може да има PANDAS.

## Какви са възможностите за лечение на деца с PANS или PANDAS?

*Translated from National Institute of Mental Health (2024). The information in this publication is in the public domain and may be reused or copied without permission.*

Лечението на PANS или PANDAS се фокусира върху отстраняването на основната причина, управлението на симптомите и подкрепата на имунната система. Децата и техните семейства могат да работят със здравния си доставчик, за да разработят цялостен план за лечение.

Най-доброто лечение за внезапни епизоди на PANDAS е антибиотично лечение на стрептококовата инфекция. Здравните специалисти ще назначат гърлен секрет за установяване на стрептококови бактерии. Ако гърленият секрет е положителен, обикновено се предписват антибиотици за лечение на инфекцията и намаляване на симптомите на PANDAS.

Децата с PANS или PANDAS могат да се възползват от когнитивно-поведенческа терапия, медикаменти селективни инхибитори на обратното поемане на серотонин или и двете, за да помогнат за управлението на ОКР, тревожност, тикове или хранителни проблеми.

Важно е тясното сътрудничество със здравен специалист за управление на PANS или PANDAS. Ако симптомите се влошат, може да се наложат промени в лечението. Децата и техните семейства трябва да се консултират със здравен специалист, преди да спрат или променят някакви медикаменти.

## Каква е прогнозата за хора с диагноза PANS или PANDAS?

Прогнозата за PANS или PANDAS варира в зависимост от тежестта на симптомите, основната причина и колко бързо започва лечението след появата на симптомите. Някои деца се възстановяват напълно, особено при ранна намеса, докато други може да изпитват повтарящи се епизоди или хронични симптоми.

## Може ли PANS и PANDAS да се лекуват с интравенозно прилагане на имуноглобулини?

Изследванията показват, че интравенозното прилагане на имуноглобулини и подобни лечения могат да подобрят симптомите

*Translated from National Institute of Mental Health (2024). The information in this publication is in the public domain and may be reused or copied without permission.*

на PANS и PANDAS. Въпреки това, тези лечения могат да предизвикат странични ефекти като гадене, повръщане, главоболие и замаяност. Има и риск от инфекция при IVIG и подобни терапии.

**Поради страничните ефекти и рисковете, здравните специалисти обмислят IVIG само при деца с тежки форми на PANS или PANDAS.**

## Могат ли антибиотици да се използват за лечение на PANS и PANDAS или за предотвратяване на бъдещи симптоми?

Изследователите изучават употребата на антибиотици за предотвратяване на PANDAS. Въпреки това, няма достатъчно доказателства за препоръчване на дългосрочна употреба на антибиотици.

## Как мога да намеря помощ?

Ако имате притеснения относно вашето или на вашето дете здраве, започнете, като поговорите с личен лекар. Той може да помогне да се определи следващата стъпка и, ако е необходимо, да ви насочи към квалифициран специалист по психично здраве, като психолог, психиатър или клиничен социален работник, който може да предостави допълнителна подкрепа.

*Translated from National Institute of Mental Health (2024). The information in this publication is in the public domain and may be reused or copied without permission.*